

Sygn. akt I ACa 891/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 czerwca 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Beata Kozłowska

Protokolant: Marlena Łukanowska

po rozpoznaniu w dniu 2 czerwca 2022 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa K. Ś.

przeciwko (...) spółce akcyjnej z siedzibą w W.

o ustalenie i zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 23 sierpnia 2021 r., sygn. akt XXVIII C 2663/21

uchyla zaskarżony wyrok w punktach pierwszym, drugim i czwartym, znosi postępowanie przed Sądem Okręgowym w Warszawie w dniu 23 sierpnia 2021 r. i przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Beata Kozłowska

Sygn. akt I ACa 891/21

UZASADNIENIE

Powód K. Ś. wniósł o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego w postaci Umowy (...) nr (...) z dnia 22 czerwca 2006 r. łączącej powoda z pozwanym (...) S.A. z siedzibą w W. oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 174.224,09 PLN wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 11 stycznia 2021 r. do dnia zapłaty. Powód sformułował również roszczenie ewentualne o zapłatę i ustalenie.

Pozwany (...) S.A. z siedzibą w W. w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

Wyrokiem z dnia 23 sierpnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie:

1. ustalił nieistnienie pomiędzy stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu nr (...) z dnia 22 czerwca 2006 r.;

2. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 174.224,09 zł tytułem zapłaty wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 20 marca 2021 r. do dnia zapłaty;

3. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;

4. zasądził od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powoda K. Ś. koszty procesu w całości wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Swe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych i następujących ocenach prawnych:

W dniu 22 czerwca 2006 r. pomiędzy powodem a poprzednikiem prawnym pozwanego (...) Bankiem S.A. z siedzibą w W. – zawarta została umowa nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem (...). W § 1 umowy wskazano, iż kwota kredytu wynosi 196.000 zł, walutą waloryzacji kredytu jest zaś (...). Celem kredytu miało być finansowanie zakupu spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego.

Kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 7 czerwca 2006 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosiła 78.759,02 CHF. Wyjaśniono, iż niniejsza kwota ma charakter informacyjny i nie stanowi zobowiązania banku. Wartość kredytu wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia kredytu, mogła być różna od podanej w niniejszym punkcie (§ 1 ust. 3A).

W § 3 umowy, jako prawne zabezpieczenie kredytu, wskazano hipotekę kaucyjną wpisaną na pierwszym miejscu do kwoty 294.000 zł ustanowioną na kredytowanej nieruchomości (ust. 1). Postanowiono również, iż prawnym zabezpieczeniem kredytu będzie przelew na rzecz banku praw z umowy ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych nieruchomości obciążonej hipoteką (ust. 2), jak również ubezpieczenie niskiego wkładu własnego (ust. 3).

Zgodnie z § 5 umowy, wypłata kredytu przez pozwanego miała nastąpić w złotych polskich. Na podstawie zaś § 11 umowy kredytu, kredytobiorca zobowiązał się do spłaty kapitału wraz z odsetkami miesięcznie w ratach kapitałowo-odsetkowych określonych w § 1 ust. 5, w terminach i kwotach zawartych w Harmonogramie spłat (ust. 1). Harmonogram spłat miał być sporządzany w (...) (ust. 2 zdanie 2). Raty kapitałowo-odsetkowe miały być płatne w dniu określonym w § 1 ust. 6, z tym że pierwsza rata kapitałowo-odsetkowa miała być płatna po co najmniej 28 dniach od uruchomienia kredytu, nie później jednak niż po 61 dniach od daty uruchomienia kredytu (ust. 3). Raty kapitałowo-odsetkowe oraz raty odsetkowe spłacane miały być w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50 (ust. 4).

Zgodnie z § 13 ust. 5 umowy, wcześniejsza spłata całości kredytu lub raty kapitałowo-odsetkowej a także spłata przekraczająca wysokość raty, miała powodować przeliczanie kwoty spłaty po kursie sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującym w dniu i godzinie spłaty.

Integralną częścią umowy był Regulamin udzielania kredytu hipotecznego dla osób fizycznych – (...). Kredytobiorca oświadczył, że zapoznał się z tym dokumentem i uznaje jego wiążący charakter (§ 26).

W § 29 umowy znalazły się oświadczenia kredytobiorcy. Kredytobiorca oświadczył, że został zapoznany z warunkami udzielania kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej, w tym w zakresie zasad dotyczących spłaty kredytu i w pełni je akceptuje. Kredytobiorca wskazał również, iż jest świadomy, że z kredytem waloryzowanym związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencje wynikające z niekorzystnych wahań kursu złotego wobec walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi kredytu (ust. 1). Kredytobiorca oświadczył także, iż został zapoznany z kryteriami zmiany stopy procentowej kredytu oraz zasadami modyfikacji oprocentowania kredytu i w pełni je akceptuje (ust. 2).

Zgodnie zaś z § 24 ust. 2 Regulaminu, wysokość każdej raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej kredytu waloryzowanego kursem przyjętej waluty określona miała być w tej walucie, natomiast jej spłata dokonywana miała być w złotych po uprzednim przeliczeniu wg kursu sprzedaży danej waluty, określonym w tabeli kursowej (...) Banku S.A. na dzień spłaty (ust. 2). Wysokość rat odsetkowych i rat kapitałowo-odsetkowych kredytu waloryzowanego wyrażona w złotych, ulegać miała comiesięcznej modyfikacji w zależności od kursu sprzedaży waluty, według tabeli kursowej na dzień spłaty (ust. 3).

Pismem z dnia 3 lutego 2021 r. powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 168.999,42 PLN oraz kwoty 5.224,67 PLN wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od powyższych kwot od dnia 11 lutego 2021 r. do dnia zapłaty w terminie do dnia 10 lutego 2021 r. Wezwanie zostało doręczone pozwanemu w dniu 8 lutego 2021 r.

Od daty zawarcia umowy kurs (...) znacznie wzrósł (na datę zamknięcia rozprawy kurs wynosił ok. 4,24 zł), co spowodowało wzrost rat i salda zadłużenia.

Do stycznia 2021 roku powód tytułem spłaty kredytu zapłacił 174.224,09 PLN.

Pozwany (...) S.A. z siedzibą w W. jest następcą prawnym (...) Banku S.A. pod tytułem ogólnym.

Zdaniem Sądu Okręgowego stanowisko strony powodowej okazało się uzasadnione.

Z uwagi na uwzględnienie żądań głównych sąd nie dokonywał rozstrzygnięcia w zakresie żądań ewentualnych.

Powód w pierwszej kolejności powoływał się na nieważność zawartej przez strony umowy kredytu.

Zdaniem Sądu Okręgowego kwestionowana umowa nie sprzeciwia się powołanemu przepisowi art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe. Umowa kredytu indeksowanego nie była sprzeczna z obowiązującym do stycznia 2009 r. brzmieniem art. 358 § 1 k.c. W przypadku umowy kredytu zawartej w sprawie niniejszej nie sposób jest również mówić o nieważności ze względu na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

W ocenie Sądu Okręgowego postanowienia umowy opisane w pozwie a określające indeksację są jednak nieważne jako sprzeczne z art. 353¹ k.c.

W umowie kredytu brak jest precyzyjnych zasad, którymi bank miał się kierować przy ustalaniu kursów. Brak jest również przepisów prawa, które wpływają na sposób określania kursu przez pozwanego. Sposób określania kursów stosowanych przez bank dla poszczególnych transakcji w świetle umowy jest niczym nieograniczony. W umowie oraz Regulaminie nie zostały wskazane podstawy określania kursu walut przez bank. Postanowienia umowy odnoszące się do tabeli kursów nie zawierają przy tym precyzyjnych reguł czy wzoru pozwalających na następczą weryfikację kursu. Jediną nie budzącą wątpliwości wskazówką jest godzina ustalania tabeli.

Kwota kredytu podlegająca zwrotowi nie jest w umowie ściśle oznaczona, jak również nie są wskazane szczegółowe, obiektywne zasady jej określenia.

Powyższe oznacza, że bankowi pozostawiono w istocie swobodne określenie kwoty podlegającej zwrotowi przez kredytobiorcę.

Tak więc w ocenie Sądu postanowienia umowy przyznające bankowi tę swobodę są sprzeczne z art. 353¹ k.c., a tym samym nieważne na podstawie art. 58 § 1 k.c.

Bez zakwestionowanego postanowienia umowa kredytu nie zostałaby zawarta w ogóle, względnie na innych warunkach (np. jako kredyt w złotówkach oprocentowany według innej stopy niż LIBOR). To oznacza, że umowę należało uznać za nieważną w całości.

Zdaniem Sądu Okręgowego zawarte w umowie i regulaminie postanowienia określające sposoby wyliczenia kwoty kredytu podlegającej spłacie i wysokości rat kredytu są abuzywne, a tym samym nie wiążą powoda. W realiach sprawy niniejszej prowadzi to do nieważności umowy, gdyż zakwestionowane postanowienia określają główne świadczenia stron i bez nich nie sposób wykonywać umowy.

Powód w niniejszej sprawie posiada status konsumenta. Brak indywidualnego uzgodnienia kwestionowanych przez stronę powodową postanowień umownych dotyczących indeksacji wynika już z samego sposobu zawarcia rozważanych umów – opartego o treść stosowanego przez bank wzorca umowy i oświadczenia o ryzyku.

Zdaniem Sądu Okręgowego klauzulę indeksacyjną (w tym same postanowienia dotyczące przeliczania kwoty kredytu w PLN na walutę obcą) należy uznać za określającą podstawowe świadczenia w ramach zawartej umowy.

Sąd Okręgowy stwierdził, że bank nie sprostął obowiązkowi informacyjnemu w zakresie wymaganym przez art. 385 (1) § 1 k.c. Wypełnienie obowiązku informacyjnego wymagało pełnej informacji o ryzyku zarówno w odniesieniu do wysokości raty, jak i kapitału pozostałego do spłaty, możliwej do uzyskania w dacie zawarcia umowy. Wobec niejednoznacznego podania informacji o ryzyku kursowym klauzula indeksacyjna może podlegać kontroli nawet jako świadczenie główne.

Zdaniem Sądu Okręgowego niedozwolony charakter mają postanowienia umowy:

- w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu ustalonego przez bank w aktualnej Tabeli Kursów do przeliczenia wypłaconych w złotych środków do (...) oraz wyrażenia w tej walucie salda zadłużenia z tytułu kredytu,
- w zakresie, w jakim przewiduje zastosowanie kursu sprzedaży dewiz obowiązującego w banku na podstawie Tabeli Kursów z dnia spłaty zobowiązania do obliczenia wysokości raty spłaty.

Podstawą przyjęcia, że postanowienie przewidujące stosowanie kursów wyznaczanych przez bank przy wykonywaniu mechanizmu indeksacji kredytu jest przyznanie przedsiębiorcy prawa do jednostronnego kształtowania wysokości świadczeń stron umowy. Dotyczy to najpierw kwoty postawionej do dyspozycji kredytobiorcy, a następnie wysokość świadczeń kredytobiorcy, tj. wyrażonych w złotych rat, które zobowiązany jest spłacać.

Zdaniem Sądu Okręgowego klauzula indeksacyjna skutkuje asymetrycznym rozkładem ryzyka związanego z zawarciem umowy – w szczególności ryzyka kursowego.

Niedozwolone postanowienie umowne nie wiąże konsumenta.

W ocenie Sądu Okręgowego umowa po usunięciu klauzuli indeksacyjnej nie może trwać z przyczyn płynących z ogólnych zasad prawa cywilnego.

Usunięcie postanowienia określającego główne świadczenia stron – podobnie jak postanowienia określającego niektóre z essentialia negotii – musi oznaczać brak konsensu co do zawarcia umowy w ogóle. To zaś oznacza, że na skutek kontroli abuzywności umowę należy uznać za nieważną.

Na nieważność umowy po usunięciu z niej klauzuli indeksacyjnej wskazuje również treść art. 353¹ k.c.

Sąd Okręgowy stwierdził, że klauzula indeksacyjna w rozumieniu umów rozważanych w sprawie niniejszej stanowi postanowienie określające główne świadczenie stron. Wobec niewypełnienia obowiązku informacyjnego w zakresie ryzyka kursowego w zakresie określonych wyrokiem (...) C-186/17 należy uznać ją za niejednoznaczną, a więc poddającą się badaniu pod kątem abuzywności. Klauzula indeksacyjna obejmująca warunek ryzyka kursowego jest abuzywna z uwagi na brak transparentności, asymetryczne rozłożenie ryzyka i przyznanie bankowi uprawnienia do swobodnego modyfikowania świadczenia konsumenta.

Po usunięciu klauzuli indeksacyjnej dalsze trwanie umowy jest niemożliwe.

Żądanie pozwu okazało się więc uzasadnione.

Powód domagał się w nim ustalenia nieistnienia stosunku prawnego umowy kredytu z uwagi na jej nieważność oraz zasądzenia wpłaconych kwot. W ocenie Sądu Okręgowego powód posiada interes prawny w tym ustaleniu.

Sąd Okręgowy uznał też za uzasadnione żądanie zapłaty.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 100 zd. 2 k.p.c. i art. 108 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany bank.

Zaskarżając wyrok w części, tj. w zakresie punktów I, II, III i V, pozwany zarzucił:

I. naruszenie przepisów postępowania, tj.:

A. art. 299 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., poprzez pominięcie przez Sąd I instancji przeprowadzenia dowodu z przesłuchania powoda w charakterze strony wówczas, gdy zgodnie z orzecnictwem sądów powszechnych oraz prawem europejskim Sąd powinien poinformować powoda o skutkach stwierdzenia nieważności umowy kredytu oraz konsekwencjach prawnych i finansowych związanych z unieważnieniem zawartej przez strony umowy,

B. art. 235² § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. art. 278 § 1 k.p.c. poprzez nierozpatrzenie wniosku strony pozwanej i pominięcie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości i bankowości, w sytuacji gdy dowód ten mógłby wykazać istnienie korelacji pomiędzy kursami publikowanymi przez pozwanego banku a kursami Narodowego Banku Polskiego, rynkowy charakter kursów pochodzących z Tabel kursowych pozwanego banku, brak naruszenia interesów powódki wskutek wprowadzenia spornych klauzul do umowy, w szczególności brak tego naruszenia w sposób „rażący”, zgodność z orzecnictwem (...) (por. wyroki ws. o sygn. akt C-26/13 i 70/17) zastąpienia kursu waluty obcej (tzw. tabelowego) kursem waluty obcej wprowadzonym na podstawie przepisu dyspozytywnego wprowadzonego po zawarciu umowy,

C. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów i dokonanie w kluczowych dla rozstrzygnięcia sprawy kwestiach wewnętrznie sprzecznych ustaleń faktycznych (logicznie się wykluczających) oraz wyciągnięcie wewnętrznie sprzecznych wniosków z przeprowadzonej analizy (logicznie ze sobą sprzecznych) oraz dokonanie ocen sprzecznych ze zgromadzonym materiałem dowodowym, tj.:

a) błędne przyjęcie, że nie ma przy tym okoliczność, iż powód posiadał wykształcenie wyższe i pracował jako strażnik inspektor bankowy w pozwanym banku przez rok i 10 miesięcy przed złożeniem wniosku o udzielenie kredytu, jak również jako doradca klienta w Doradztwo (...). Powyższe albowiem oznacza, iż powód był zobligowany do posiadania wiedzy na temat kredytów indeksowanych do waluty obcej produktem.

b) błędne przyjęcie, że pozwany nie udowodnił, by powód taką wiedzę posiadał i by miał do czynienia w swojej pracy zawodowej z takiego typu kredytami, albowiem sąd pomijając dowód z przesłuchania powoda uniemożliwił pozwanemu taką okoliczność,

c) bezzasadne uznanie, że umowa zwarta pomiędzy stronami została zawarta w oparciu o standardowy wzorzec (pozwanego) oraz że powód nie miał możliwości negocjowania jakiegokolwiek z postanowień umowy, chociaż z treści korespondencji e-mailowej wynika, że powód miał wpływ na negocjowanie warunków umowy i aktywnie uczestniczył w procedurze kredytowej,

d) pominięcie okoliczności, iż powód w dniu zawarcia umowy posiadał już doświadczenie w procedurze kredytowej, co wynika ze znajdującym się w aktach sprawy wniosku kredytowym albowiem powód wykonywał zawód doradcy finansowego oraz był zatrudniony w pozwanym banku, co czyni ustalenia Sądu wewnętrznie sprzecznymi i nielogicznymi wbrew uznaniu Sądu I Instancji,

e) bezpodstawne przyjęcie, że treść kwestionowanych postanowień umowy umożliwiła pozwanemu jednostronne kształtowanie sytuacji kredytobiorcy w zakresie wysokości jego zobowiązań wobec pozwanego, a tym samym, że została naruszona równowaga pomiędzy stronami umowy kredytu oraz że zezwalające na to postanowienia umowne naruszają zasadę lojalności kontraktowej i są sprzeczne z dobrymi obyczajami,

f) przyjęcie, że postanowienia umowy poważanie i znacząco odbiegają od sprawiedliwego wyważenia praw i obowiązków stron, wprowadzając nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta,

g) przyjęcie, że pozwany wykorzystał przy zawieraniu umowy swoją przewagę kontraktową dla wprowadzenia do umowy rozwiązań korzystnych wyłącznie dla kredytodawcy, w nieuzasadniony sposób zwiększających wysokość świadczeń do których zobowiązany jest kredytobiorca i aby z tego względu postanowienia umowy należało uznać za niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385i§ 1 k.c.,

h) błędne uznanie, że postanowienia umowy kredytowej nie są przejrzyste i nie przedstawiają

w zrozumiał sposób konkretnego działania mechanizmu wymiany waluty obcej,

i) błędne uznanie, że w przypadku występowania w umowie postanowień abuzywnych umowy kredytowe zawarte pomiędzy stronami nie mogłyby być w dalszym ciągu wykonywane,

II. naruszenie prawa materialnego, tj.:

A. art. 189 k.p.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385i § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 dyrektywy 93/13 EWG poprzez uznanie, że powód wykazał i miał interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności zawartej,

B. art. 22¹ k.c. poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że powodowi w niniejszej sprawie przysługiwał status konsumenta,

C. art. 385¹ §1 k.c. poprzez błędne zastosowanie i przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że kwestionowane postanowienia kształtują obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają jego interesy, podczas gdy sporne postanowienia umowne takiego charakteru nie mają, a w szczególności przez:

a) przyjęcie niewłaściwej interpretacji przesłanki sprzeczności z dobrymi obyczajami polegającej na uznaniu, że pozostawienie jednej ze stron możliwości ustalenia wysokości kursu, od którego zależy wysokość zobowiązania, w każdej sytuacji narusza interes konsumenta i to w sposób kwalifikowany, bo rażący,

b) poprzez błędne uznanie, że pozwany bank wyznaczając kursy waluty (...) w Tabeli kursowej banku nie doznawał żadnych formalnych ograniczeń, nadto, że bank miał pełną dowolność w kształtowaniu zobowiązań powoda,

c) przyjęcie niewłaściwej interpretacji przesłanek niedozwoloności klauzul polegającej na uznaniu, że pozostawienie jednej ze stron możliwości zmiany oprocentowania, od którego zależy wysokość zobowiązania, w każdej sytuacji stanowi o nieuczciwości zastosowanej klauzuli,

d) niewłaściwe jego zastosowanie przy braku porównania sytuacji prawnej powoda jako konsumenta do sytuacji, w której konsument by się znalazł, gdyby jego sytuacja prawna była ukształtowana na podstawie przepisów dyspozytywnych,

C. art. 385² k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez pominięcie, przy ocenie zgodności spornego postanowienia z dobrymi obyczajami i interesami konsumenta szeregu faktów mających miejsce w dacie zawarcia umowy kredytu przez strony i dokonanie tej oceny w oderwaniu od tych okoliczności, co jest charakterystyczne dla kontroli abstrakcyjnej klauzuli dokonywanej w postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za abuzywne, nie zaś dla kontroli incydentalnej,

D. art. 385¹ § 1 k. c. w zw. z art. 221 k. c. w zw. z art. 65 k.c.

a) poprzez przyjęcie, że kwestionowane postanowienia nie zostały uzgodnione indywidualnie,

b) poprzez przyjęcie, że sporne klauzule kształtują obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają jego interesy, podczas gdy sporne postanowienia umowne takiego charakteru nie mają, a w szczególności przez:

a) przyjęcie niewłaściwej interpretacji przesłanek niedozwoloności klauzul polegającej na uznaniu, że pozostawienie jednej ze stron możliwości ustalenia kursu waluty, od którego zależy wysokość zobowiązania, w każdej sytuacji stanowi o abuzywności zastosowanej klauzuli,

b) brak odniesienia się przez Sąd do doświadczenia zawodowego powoda wynikającego z wykonywanego zawodu oraz świadomości jak działa ryzyko kursowe,

c) poprzez niewłaściwe ich zastosowanie przy braku porównania sytuacji prawnej powoda jako konsumenta do sytuacji, w której powód by się znalazł, gdyby jego sytuacja prawna była ukształtowana na podstawie przepisów dyspozytywnych

E. art. 353¹ k.c. w zw. z art 58 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że stosunek zobowiązaniowych ukształtowany przez postanowienia kwestionowanej umowy, w szczególności w zakresie określania zobowiązań powoda, wzajemnych praw i obowiązków stron umowy jest sprzeczny z istotną umową kredytu i jest ukształtowany z przekroczeniem granic swobody umów, a w konsekwencji że umowy kredytowe są nieważne,

F. art. 58 § 3 k.c. poprzez bezzasadne uznanie, że umowa nie mogłaby być w dalszym ciągu pomiędzy stronami wykonywana, z zastosowaniem przepisów dyspozytywnych,

G. art. 358 k.c. w zw. art. 3 k.c. poprzez ich niezastosowanie, tj. uznanie, że wobec wejścia w życie art. 358 k.c. po zawarciu przedmiotowej umowy przepis ten nie może zostać zastosowany w niniejszej sprawie,

H. art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. oraz w zw. z art. 411 pkt 1 k.c. poprzez przyjęcie, iż świadczenie spełnione przez powoda jest świadczeniem nienależnym, a co za tym idzie może żądać jego zwrotu, w sytuacji gdy powód będąc w przekonaniu, iż nie jest zobowiązany uiszczać raty kredytu, faktycznie go spłacają, nie będąc przy tym pod przymusem ani nie składając zastrzeżeń zwrotu, zgodnie z art. 411 pkt 1 k.c. nie mogą dochodzić zwrotu uiszczonych już na rzecz pozwanego kwot,

Pozwany wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania.

Powód wniósł o oddalenie apelacji pozwanego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego zasługuje na uwzględnienie.

Pomimo tego, że pozwany w swej apelacji nie podniósł zarzutu nieważności postępowania, to jednak na rozprawie apelacyjnej w dniu 2 czerwca 2022 r. wskazał okoliczności, które uzasadniają twierdzenie o nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym. Pełnomocnik pozwanego wskazał, że pozwany w niniejszej sprawie wniósł o rozpoznanie sprawy na rozprawie, zaskarżony wyrok został jednak wydany na posiedzeniu niejawnym bez przeprowadzenia rozprawy. Pozwany w odpowiedzi na pozew z dnia 28 kwietnia 2021 r. wniósł o niewyznaczenie posiedzenia przygotowawczego, skierowanie sprawy na rozprawę. W tej sytuacji Sąd Okręgowy nie mógł zignorować wniosku pozwanego o wyznaczenie rozprawy, bowiem w myśl art. 148¹ § 3 k.p.c. rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy,

chyba że pozwany uznał powództwo. Choćby w ocenie sądu okoliczności sprawy wskazywały, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, niedopuszczalne jest rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym, jeśli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy. Wyjątek stanowi tu okoliczność uznania powództwa (J. Parafianowicz [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2022, art. 148¹).

Co prawda w dnia 21 lipca 2021 r. z odwołaniem się do treści art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...) 19 innych chorób zakaźnych oraz wywołanych innymi sytuacjami kryzysowych, zarządzone zostało przeprowadzenie w niniejszej sprawie posiedzenia niejawnego i faktycznie wyrok w sprawie został wydany w dniu 23 sierpnia 2021 r. na posiedzeniu niejawnym, to jednak, zdaniem Sądu Apelacyjnego, brak jest podstaw do uznania, że zachodziły wskazane w tym przepisie przesłanki, od których zaistnienia uzależniona została możliwość rozpoznania sprawy, w tym samym, wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym.

Przepis wskazany w zarządzeniu z dnia 21 lipca 2021 r., w brzmieniu obowiązującym od dnia 3 lipca 2021 r., jasno wskazuje przesłanki, których spełnienie uzasadnia zarządzenie przez przewodniczącego przeprowadzenia posiedzenia niejawnego. Przesłanki te muszą być spełnione łącznie. Po pierwsze, takie zarządzenie może być wydane jedynie wówczas, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego. Sąd Okręgowy nie wskazał ani w treści zarządzenia, ani w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku żadnych okoliczności, które mogły świadczyć o tym, że nie można było w dniu 23 sierpnia 2021 r. przeprowadzić posiedzenia zdalnego.

Po drugie, takie zarządzenie może być wydane jedynie wówczas, gdy przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie można stwierdzić, że została spełniona również ta druga przesłanka z art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...) 19 innych chorób zakaźnych oraz wywołanych innymi sytuacjami kryzysowych. Sąd Okręgowy nie wskazał żadnych okoliczności, które miałyby uzasadniać taki wniosek. W tej sytuacji, nie można uznać, by ww. przepis szczególny dawał podstawy do rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym z pominięciem treści art. 148¹ § 3 k.p.c.

Tymczasem wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym, pomimo niezastnienia ku temu ustawowych przesłanek określonych w art. 148¹ k.p.c., prowadzi do nieważności postępowania z uwagi na pozbawienie obu stron procesu możliwości obrony ich praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c., co stanowi okoliczność uwzględnianą przez sąd odwoławczy z urzędu stosownie do art. 378 § 1 k.p.c. (por. wyrok Sąd Najwyższego z 17 maja 2021 r. II DPUA 1/21, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 14 czerwca 2018 r., I AGa 119/18, tak też E. Stefańska [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1 - 477(16), wyd. IV, red. M. Manowska, Warszawa 2021, art. 148¹).

Co więcej, w wyroku z dnia 15 grudnia 2020 r. III UK 380/19 Sąd Najwyższy wskazał, że oddalenie wniosków dowodowych odwołującego się na posiedzeniu niejawnym obliguje sąd - przed wydaniem wyroku - do doręczenia odpisu tego orzeczenia. Sąd Okręgowy takiego doręczenia nie dokonał, w każdym bądź razie w aktach sprawy brak jest dowodu doręczenia pełnomocnikowi pozwanego odpisu postanowienia z dnia 21 lipca 2021 r., jak i zarządzenia o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne.

Mając na uwadze powyższe uchybienia Sąd Apelacyjny uznaje, że postępowanie przez Sądem kręgowym w dniu 23 sierpnia 2021 r., kiedy to na posiedzeniu niejawnym wydany został w niniejszej sprawie wyrok, dotknięte było nieważnością. Nieważność postępowania z przyczyn określonych w art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi wówczas, gdy strona zostaje faktycznie pozbawiona możliwości działania. Ocena takiego zdarzenia wymaga dostrzeżenia, czy sąd naruszył przepisy prawa procesowego oraz czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony, a więc czy istniał związek przyczynowy między naruszeniem przepisu, a pozbawieniem możliwości działania. Dodatkowo należy uwzględnić, czy mimo zaistnienia tych dwóch przesłanek strona mogła bronić swoich praw (por. wyroki Sądu

Najwyższego: z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 404/09; z dnia 16 lipca 2009 r., II PK 13/09). Taka sytuacja zaistniała w niniejszej sprawie z powodu wyżej opisanych uchybień procesowych Sądu Okręgowego.

Nie ma racji pełnomocnik powoda, który wskazał na rozprawie w dniu 2 czerwca 2022 r., że pozwany nie może powoływać się na wyżej wskazane uchybienia procesowe Sądu Okręgowego, gdyż nie zostało złożone przez pełnomocnika pozwanego zastrzeżenie w trybie art. 162 k.c. Po pierwsze, w razie rozpoznania sprawy i wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym nie może mieć zastosowania art. 162 k.p.c. Po drugie, nieważność postępowania jest brana pod uwagę przez sąd odwoławczy z urzędu.

Z tych powodów Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim został on zaskarżony, tj. w punktach pierwszym drugim i czwartym, zniósł postępowanie przed Sądem Okręgowym w Warszawie w dniu 23 sierpnia 2021 r. i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

Beata Kozłowska